

✚ Guillem de TORROELLA, *La faula*, versió de Lola Badia, Barcelona, Barcino (Tast de Clàssics, 18), 2020, 104 p.

«Torroella treballa com ho podria fer un escriptor actual apassionat per l'univers fantàstic de J. R. R. Tolkien. [...] No hi ha com empescar-se la manera de visitar les terres d'Arda, que no moren, per conversar amb Gàndalf i Élrond» (10). És amb aquesta comparació, tan singular com escaient, que Lola Badia intenta escurçar la distància que separa el lector modern de l'obra de Guillem de Torroella, escuder mallorquí documentat a la segona meitat del segle XIV. La seva faula, com moltes de les novel·les recents que han volgut seguir l'estela del pare de la fantasia contemporània, és filla d'un univers imaginari molt complex, meticulosament travat: la matèria de Bretanya, com anomenem el conjunt d'històries i personatges a l'entorn del rei Artús i els cavallers de la Taula Rodona.

En aquella època, el món artúric era tan conegut per tothom com ho són avui per nosaltres *El senyor dels Anells* o *El Hobbit*, però multiplicat per cent. Era una ficció tan viva, tan present en la consciència col·lectiva, que a voltes es feia indestruïble de la realitat i era gairebé impossible bandejar-la a l'hora de fer literatura, especialment si es tractava de narrativa en vers, vehicle de transmissió primordial dels relats cavallerescos. Guillem de Torroella, fascinat per tot aquest entramat, s'hi endinsa de ple amb l'escriptura de *La faula* i el transporta cap a casa seva, a la Corona d'Aragó dels temps de Pere III el Cerimoniós: situa la mítica illa d'Avalon, recés esotèric del rei Artús derrotat, a poc més de cinc-cents milles a l'est de Mallorca, i reconta el seu propi viatge d'anada i tornada, la seva coneixença personal del sobirà mític i de la meravella que l'envolta, amb el motiu subjacent de presentar una resposta a l'esperança bretona: realment havia perit el monarca a Salisbury, traït pel seu fill bastard? I si seguia viu, retornaria algun dia per recobrar el regne de Logres i reviscolar els valors cortesos, pervertits per l'avarícia dels poderosos?

Sis-cents anys més endavant, Lola Badia ens fa arribar aquesta petita joia de la literatura medieval a través d'una edició en català modern molt curada, amb un ampli aparat crític que ens ajuda a desvetllar tots els secrets que amaguen els versos

apariats de Torroella, meticulosament convertits a prosa. La present versió de *La faula*, publicada el novembre del 2020, és la divuitena peça de la col·lecció «Tast de Clàssics» de l'editorial Barcino, encarada a apropar al lector del segle XXI algunes de les obres que han marcat la gènesi literària de la llengua catalana. Parlem, per exemple, de reculls de poemes d'Ausiàs March i de Jordi de Sant Jordi, de fragments apassionants de les cròniques de Muntaner, Desclot i Jaume I, o de llibres sencers com *El somni* de Bernat Metge. La història fantàstica de Torroella s'insereix en aquesta línia a la perfecció, traduïda de l'occità i el francès en una edició que depura el contingut de les anteriors de Pere Bohigas i Jaume Vidal Alcover (1984), Sara Vicent (2011) i la dels *Tres contes meravellosos del segle XIV* (2003), a càrrec també de Badia, en què *La faula* compartia espai amb unes altres dues narracions d'autor desconegut. La coberta és una de les més atractives de la col·lecció: la protagonitza la balena, el «peixarro» que s'emporta Guillem a l'aventura.

Després d'un breu prefaci que serveix de presentació de l'autor, l'obra i el món meravellós en què aquesta s'ubica, trobem el text de *La faula* dividit en onze parts per a facilitar-ne la lectura i la glossa posterior. Comença seguidament el paratext crític, destinat als lectors àvids de conèixer el rerefons del llibre. En el primer apartat s'aprofundeix en la figura històrica de Guillem, es valora un possible vincle entre el relat i el context polític de la Mallorca del segle XIV, i s'exposen els referents de l'autor: les noves rimades de Cerverí de Girona, la novel·la en vers occità *Jaufré* i la resta de produccions que conformen la matèria de Bretanya. Badia explica el procés que va seguir la literatura artúrica des dels seus inicis en la *Història dels reis de Bretanya* de Godofred de Monmouth fins a la composició de les enormes compilacions de la Vulgata i la Post-Vulgata al segle XIII. Segueixen uns apunts sobre la relació entre la literatura catalana i aquesta branca cabdal de la ficció medieval, amb l'accent posat en el cas de Ramon de Perellós i el seu *Viatge al Purgatori de Sant Patrici*.

El següent apartat, «L'arquitectura i els materials de construcció de La faula», està plenament dedicat al comentari directe de l'obra d'acord amb la disposició en onze parts. Badia no passa per alt cap detall: el motiu del carboncle fosforescent al cap de la serp que dona la benvingu-

da a Guillem a l'Illa Encantada, el significat dels gravats als arçons del palafre majestuós que no es deixa dominar, el comportament mig eròtic de la fada Morgana, representada com una jove de setze anys, o el secret de la juvenesa eterna del monarca llegendari, amb ressons del món fabulós del Preste Joan, són alguns dels temes que aborda per desvelar tot allò que un lector no versat en la matèria tindria dificultats a copsar.

Tot seguit s'obre una secció de gran interès filològic, «La llengua i els manuscrits de *La Faula*», que destaca perquè conté dues parts del text original de Torroella —els primers nou versos en occità i el darrer parlament del rei Artús en un francès macarrònic força problemàtic pels editors— que permeten visualitzar com era el conte abans de passar pel sedàs de la traducció i la prosificació. Ambdós fragments van acompanyats de la versió en català modern, que manté l'estructura lírica, i són comentats a bastament per encarar el lector amb la complexitat de traduir i editar una obra com *La faula*, pervinguda en quatre manuscrits dels quals només un, el Cançoner Vega-Aguiló, la conserva íntegra. En haver discorregut sobre la pràctica d'escriure novel·les en vers i en prosa a la tardor medieval, Badia dedica un apartat final a citar les edicions precedents del relat de Guillem i algunes fonts complementàries que ajuden a entendre en profunditat la matèria de Bretanya i la seva connexió amb la literatura catalana.

No hi ha dubte que aquesta edició acabada de sortir del forn permet que *La faula* pugui ser llegida com una narració ben actual, sense perdre un sol gram de la seva màgia i sentit originaris. Lola Badia aplega i garbella tot el treball realitzat fins ara per diversos especialistes amb la intenció de facilitar l'accés del lector modern a un conte d'autor medieval que encara avui dia continua desprenent el mateix atractiu i vivacitat; «una petita peça d'orfebreria perfectament treballada, polida i calculada» (58) hereva d'un univers de fantasia captivador que seria reprès uns anys més tard per Bernat Metge, Anselm Turmeda i Joanot Martorell, i que, durant el segle xx, reverberaria en el món contemporani per mitjà de la destra mà i la vasta imaginació de J. R. R. Tolkien.

Ivan Vera Martínez

Tomàs de Cantimpré, *Liber de natura rerum*. Valencienes, Bibliothèque Municipale, ms. 320, f. 111v, cap a 1285.